

En kommunanställd öppnar sin lönespecifikation och ser att beloppet inte har kommit in. Det är inte första gången en lön är sen — men den här gången är förklaringen inte ett administrativt missöde. Kommunens skattekonto har inte kunnat debiteras som vanligt, för det system som ska föra över medel mellan Skatteverket, kommunen och banken bygger på samma digitala infrastruktur som redan visat sig sårbar i den här serien. Ingen har stulit pengarna. De har helt enkelt inte kommit in i systemet i tid. För den enskilda familjen är det en oro om hyran. För staten är det ett första, nästan osynligt symptom på något mycket större: att skatteindrivningen, precis som allt annat moderna Sverige byggt, är digitaliserad, centraliserad och beroende av att andra system fungerar för att själv fungera.

Hela den här serien har handlat om vad som händer när system som el, betalningar, transporter och vård slår ut. Men ingen av essäerna har ännu frågat vad som händer med statens egen förmåga att finansiera sitt agerande när de systemen faller. Skatteintäkter är inte en abstrakt post i en budgetproposition. De är summan av miljontals löner som betalas ut, miljontals köp som görs, miljontals företag som fakturerar och får betalt. När den kedjan bryts, som essän om pengar i orostider visade att den snabbt gör, bryts även statens inkomstflöde — i exakt det ögonblick då staten behöver mer resurser än någonsin.

Det är den dubbla klämman. När produktionskedjor stannar, när arbetslösheten stiger och när företag går omkull i den takt essäerna om livsmedel, drivmedel, råvaror och transporter beskrivit, krymper skattebasen: mindre inkomstskatt, mindre moms, mindre bolagsskatt. Samtidigt exploderar statens utgiftsbehov. Krisstöd till hushåll och företag, reservkraft, administrationen av ransoneringssystem, ersättning till kommuner som tvingas expandera sin verksamhet under press — allt kostar, och allt kostar mer ju djupare krisen går. Intäkter och utgifter rör sig åt motsatt håll samtidigt, och det är just samtidigtheten som gör klämman farlig. En stat kan hantera fallande intäkter. Den kan hantera stigande utgifter. Att hantera båda på en gång, i en akut kris, är en helt annan sak.

Riksgälden är statens interna bank och en av landets utpekade beredskapsmyndigheter, med särskilt ansvar för statsskuld, lån och garantier både i fredstida kris och i krig. Sveriges statsskuld är i ett internationellt perspektiv fortsatt låg, vilket ger ett visst handlingsutrymme — men myndighetens egen redovisning visar att staten redan gått med underskott två år i rad, och att lånebehovet därför redan ökat innan någon större kris ens inträffat. Möjligheten att låna mer bygger dessutom på ett antagande som resten av den här serien gjort svårt att ta för givet: att finansmarknaderna fungerar, att statspapper kan emitteras och handlas digitalt, och att andra länder och investerare fortsatt litar på att Sverige kan betala tillbaka. En stat kan inte låna sig ur en kris där

själva låneinstrumenten — börser, clearingsystem, internationellt förtroende — vilar på den digitala infrastruktur som telekomessän redan visat är skör.

Det är på den kommunala nivån sårbarheten blir mest konkret, eftersom det är där merparten av den faktiska krishanteringen i den här serien utspelar sig. Kommunalskatten är en egen intäktskälla, skild från statens, och den finansierar just hemtjänsten, skolan och den regionala sjukvården som upptagit flest essäer i serien. Om lokal arbetslöshet och företagsdöd urholkar kommunalskatten samtidigt som staten är för upptagen av sin egen klämma för att kompensera fullt ut genom det kommunala utjämningsystemet, uppstår en sårbarhet exakt där den gör mest skada: i de funktioner som håller äldre, sjuka och barn vid liv i vardagen.

Staten är inte omedveten om detta. Riksgälden verkar tillsammans med Riksbanken och Finansinspektionen i ett finansiellt stabilitetsråd, och driver sedan sommaren 2026 en ny funktion för operativ krishantering i den finansiella sektorn, byggd på samverkan mellan myndigheter och privata aktörer som banker. Men mönstret är detsamma som i essän om analoga rutiner: ett ansvar är utpekad, ett forum är etablerat, en övning har genomförts — men allt detta är fortfarande oprövat mot det scenario som resten av serien beskriver, där skatteindrivning, betalningssystem och statlig upplåning inte fallerar var för sig utan samtidigt, i samma vecka, av samma bakomliggande orsak.

Om statskassan sinar mitt i en pågående kris blir konsekvenserna konkreta snabbare än man kanske tror. Löner till offentliganställda — många av dem samma poliser, sjuksköterskor och räddningstjänstpersonal som resten av serien beskrivit som kritiska — riskerar att försenas eller utebli. Sjukpenning, a-kassa och pensionsutbetalningar är beroende av samma statliga betalningsflöden som allt annat. Kommunala utjämningsbidrag kan utebli i det ögonblick kommunerna behöver dem som mest. I värsta fall tvingas staten till nödlösningar som riskerar att driva på inflationen, eller till att söka internationellt stöd — vilket i grunden inte längre är en ekonomisk fråga, utan en säkerhetspolitisk, eftersom den som lånar ut pengar i en kris ofta ställer villkor.

Staten har genom hela den här serien beskrivits som den aktör som ska hålla ihop allt annat: prioritera reservkraft, finansiera beredskapslager, kompensera drabbade, bygga civilt försvar. Men staten är inte en extern kraft som står utanför de system den ska rädda. Dess förmåga att agera är själv finansierad av samma skattebas, samma betalningsinfrastruktur och samma digitala system som resten av samhället vilar på. Om den kopplingen inte erkänns och byggs bort i förväg — genom robustare skatteadministration, snabbare vägar till nödupplåning, och en ärlig plan för vad som prioriteras när kassan sinar — riskerar staten att falla i takt med allt den var satt att skydda, just när dess förmåga att agera behövs som mest.

Källor

- Riksgälden, årsredovisning 2025 (statens underskott och ökad statsskuld) — riksgalden.se
- Riksgälden, “Kris och krig” (Riksgäldens roll som beredskapsmyndighet) — riksgalden.se
- Riksrevisionen, om beroendet av en fungerande skatteförvaltning — riksrevisionen.se
- Riksbanken, Finansinspektionen och Riksgälden om det finansiella stabilitetsrådet — riksbank.se